

Osnovna sredstva gospodarskih organizacij

Z označbo osnovna sredstva gospodarske organizacije razumemo tisti del splošne ljudske imovine, ki jo upravlja gospodarska organizacija, a služi za opravljanje njene osnovne dejavnosti. V razliko od obratnih sredstev se osnovna sredstva trošijo postopno, v delovnem postopku pa ne spreminjajo svoje oblike.

Osnova sredstva je mogoče razvrstiti v več skupin: delovna sredstva (stroji, naprave, orodje itd.) in gradbeni objekti gospodarskega značaja, ki pretežno služijo v gospodarske namene kot na primer gospodarska poslopja, jezovi, prekopi, TT linije itd. Med osnovna sredstva ne prištevamo stvari, ki stanejo manj kakor 10.000 din, ali pa trajajo manj kakor leto dni, kakor tudi gradbene objekte družbenega standarda (stanovanja, kulturne, zdravstvene, športne in podobne objekte). Med osnovna sredstva spadajo nadalje dolgoletni nasadi (sajovnjaki, vinogradi, hmeljniki itd.), nadalje osnovna čreda (obsega tako plemensko kakor delovno živino in drobnico, perutnino in čebele, ne pa tudi pitovne živine), ustanovitvene investicije (izdatki, ki se ne vstejejo v nakupno ceno osnovnih sredstev) patenti, licence ter druge pravice (samo odkup licence, ki služi dlje kakor leto dni).

Lastnost osnovnega sredstva ni stalna posebnost teh stvari. Ena in ista stvar je lahko v eni gospodarski organizaciji osnovno, v drugi pa obratno sredstvo (na primer pohištvo v navadnih tovarni in pohištvo v tovarni, ki ga izdeluje).

Razen gradbenih objektov družbenega standarda ne štejejo med osnovna sredstva zemljišče, poti, mostov in drugih gradbenih objektov splošne rabe.

Upravljanje osnovnih sredstev

Na temelju pravice do upravljanja ima gospodarska organizacija pravico uporabe posameznih stvari, ki sestavljajo osnovna sredstva. Delovni kolektiv upravlja po

svojih organih osnovna sredstva gospodarske organizacije in je dolžan delati s pozornostjo dobrega gospodarja: varuje in vzdržuje jih v polni vrednosti, uporablja po njihovem namenu (ne more jih na primer uporabljati kot obratna sredstva), vodi evidenco o stanju in spremembah v osnovnih sredstvih, zavaruje jih do njihove knjigovodstvene vrednosti (osnovna sredstva je mogoče zavarovati tudi za večjo vrednost).

Osnovna sredstva je mogoče dati tudi v zakup (vendar ne zasebnim osebam), če jih gospodarska organizacija zaradi narave dela (tehnični ali gospodarski vzroki) ne uporablja. Zakupnina se dogovori svobodno in po odbitku obveznosti, ki bremenijo določena osnovna sredstva v času zakupa, se vložijo v amortizacijski sklad.

Če osnovna sredstva niso zavarovana, nosi storjeno škodo gospodarska organizacija v breme sredstev za samostojno razpolaganje. Pravico ima do regresa nasproti eventualni tretji osebi ali svojemu delavcu in uslužbencu, ki je povzročil škodo.

Direktor je upravičen ustaviti izvajanje sklepa organov podjetja, če ta sklep ni v skladu s pravicami in obveznostmi v razmerju do osnovnih sredstev. Splošno nadzorstvo nad upravljanjem osnovnih sredstev opravljajo finančne in druge inšpekcije, določenih pa je tudi vrsta sankcij. Če se ugotovijo v upravljanju osnovnih sredstev velike nepravilnosti, lahko ljudski odbor odredi prisilno upravo ali razpusti organe delavskega samoupravljanja ali razreši dolžnosti direktorja in razpiše nove volitve organov upravljanja ali natečaj za direktorja.

Nabavljanje in promet z osnovnimi sredstvi

Gospodarska organizacija lahko nabavi osnovna sredstva s pogodbo o nakupu in

prodaji, izdelavo ali graditvijo (s pogodbo o delu ali graditvi), s proizvodnjo v lastni režiji in na temelju drugih imovinsko pravnih osnov (vzdrževanje, zamenjava itd.). Pri ustanovitvi se opravi nabava običajno na breme kredita ali z delovitvijo brez nadomestila po državnih ali družbenih organih. Med obratovanjem se nabavljanje opravi navadno na breme kredita, amortizacijskega sklada ali sredstev za samostojno razpolaganje.

Stvari iz osnovnih sredstev so v prostem prometu, gospodarski organizaciji pa jih ni mogoče odvzeti z upravnim aktom (celo če bi pristala na to). Izjemoma lahko ljudski odbor oziroma zvezni izvršni svet ukaže njihovo prodajo za potrebe narodne obrambe. Če gospodarska organizacija prodaja osnovno sredstvo in je že sklenila prodajno pogodbo, lahko zvezni izvršni svet odredi drugega kupca, ki je prodajalcu ponudil najugodnejše pogoje. Gospodarska organizacija lahko proda osnovna sredstva, toda ne fizičnim in zasebnim pravnim osebam. Izjemno je dovoljeno, da zvezni državni sekretariat za blagovni promet lahko s predpisi določi možnost, da se tem osebam prodajo nekatere vrste osnovnih sredstev.

Prodaja osnovnih sredstev se lahko opravi z ustnim ali pismenim javnim licitiranjem (za kar se ni s predpisi določen postopek) ali z neposredno pismeno pogodbo.

O prodaji osnovnega sredstva sklepa delavski svet. Če je to s pravicami vnaprej določeno, je mogoče za sredstva manjše vrednosti to pooblastilo prenesti na upravni odbor ali na direktorja. Vrednost, ki se dobi s prodajo, se vložijo v amortizacijski sklad.

V praksi se je pojavilo vprašanje, ali velja napram kupcu dogovor o prodaji osnovnega sredstva, ki ga direktor sklene brez privolitve delavskega sveta ali v nasprotju z njegovim sklepom. Vrhovno gospodarsko sodišče se je postavilo na stališče, da tak dogovor velja, a sklep delavskega sveta je interni odnos z direktorjem, ki opredeljuje direktorjevo odgovornost do delavskega sveta. Ta rešitev je bila sprejeta zaradi sigurnosti prometa.

V. J.

Po knjigah in časopisih

»Plenumi centralnih komitejev Zveze komunistov in glavnih odborov SZDL«

Beograjsko časopisno založniško podjetje »Kultura« je izdalo tretji zvezek biblioteke »Politička dokumentacija«. V tej številki so materiali s plenuma centralnih komitejev ZK in republiških glavnih odborov SZDL.

S tretjega plenuma CK ZK Bosne in Hercegovine je objavljen referat Uglješe Danilovića »O nekaterih aktualnih političnih in organizacijskih vprašanjih«.

Cetrti plenum CK ZK Crne gore je zastopan z referatom Vlada Strugarja »Aktualni problemi nadaljnega razvoja kmetijstva«. Razen tega sta objavljena govora Blaže Jovanovića in Svetozarja Vukmanovića v diskusiji. Ob koncu tega dela so objavljeni tudi sklepi o nadaljnjem perspektivnem razvoju kmetijstva in združništva v Crni gori.

Na devetem plenumu glavnega odbora SZDL Slovenije so razpravljali o aktualnih političnih in organizacijskih problemih. Uvodno besedo je imel Stane Kavčič. V zvezku so govori Staneta Kavčiča, Vide Tomšič, Borisa Kraigherja in Janka Rudolfa.

S šestega plenuma glavnega odbora SZDL so objavljeni v celoti referati Riste Antunovića »O nekaterih problemih komunalnega razvoja«, Djoke Pajkovića »O kulturno prosvetnem in splošnem vzgojnem delu na vasi« in govori Miloša Minića v diskusiji o problemih komunalnega razvoja.

Zvezek ima 170 strani. Stane 170 din.

»Industrijski razvitak Jugoslavije«

Casopisno založniško podjetje »Kultura« v Beogradu je izdalo knjigo »Industrijski razvitak Jugoslavije«.

V nekoliko skrajšanem elaboratu je govora o povojnem razvoju industrije in njeni vlogi v splošnem gospodarskem razvoju. Dosedanji uspehi industrije v primerjavi s stanjem l. 1939 so ob-

javljeni v tabelarnih pregledih s podatki o celotni surovinski osnovi, osnovnih sredstvih in kadrih, o uvozu in izvozu, delovni storilnosti in napredku proizvodnje.

V drugem delu vsebuje knjiga ekspozicije Marijana Cvetkovića, sekretarja Sekretariata zveznega izvršnega sveta za industrijo. Kot posebna priloga je objavljena resolucija o perspektivnem razvoju industrije, ki je bila sprejeta na skupni seji zveznega sveta in zbora proizvajalcev.

Knjiga ima 100 strani. Stane 100 din.

»Pregled«

Casopis za družbena vprašanja »Pregled«, ki izhaja v Sarajevu, objavlja v dvojni številki na uvodnem mestu članek Nerkeza Smalagića »Marx o birokraciji«. V časopisu so razen drugih tudi članki Adolfa Dragičevića »Prispevek k vprašanju proizvajalnega in ne-proizvajalnega dela«, Svetlane Knjazev »O razlikovanju pojma prakse pri marksistih in pragmatistih« in Stojana Tomića »Izkušnje in problemi kmečkih obdelovalnih združenj v občini Bljeljina«.

Casopis objavlja tudi zanimive članke, komentarje, prikaze in zapiske o raznih družbenih vprašanjih.

Dvojnja številka ima nekoliko povečano število strani. Stane 120 din.

»Ekonomika preduzeća«

V osmi številki »Ekonomike preduzeća«, mesečnika Društva ekonomistov Srbije za proučevanje problematike gospodarskih organizacij, so objavljeni med drugim naslednji prispevki: »Resolucija kongresa delavskih svetov Jugoslavije« in članka Zorana Viđakovića »Pravni okvir gospodarskega združevanja gospodarskih podjetij« in Čedomirja Veselinovića »Prispevek k raziskovanju delovne sile na individualnem kmetijskem gospodarstvu«.

V rubriki »Iz tuje prakse« objavlja članka »Noviji razvoj in študij ekonomike podjetij v Franciji« ter »Specializacija in kooperacija v strojogradnji — pogoj naglega tehničnega razvoja«.